

ÇİN HALK CUMHURİYETİ VATANDAŞLIK YASASI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Murat Turgut TURHAN (*)

I. GİRİŞ :

Çin Halk Cumhuriyeti yöneticileri, 1949 yılında gerçekleştirdikleri devrimin hemen ardından yayınladıkları bir ortak programla, «ülkede yürürlükte bulunan her türlü yasa, tüzük ve yönetmeliği» yürürlükten kaldırmışlardır. Böylelikle, 1929 yılından beri uygulanmakta olan Çin Vatandaşlık Yasasını da yürürlükten kaldıran Çin'li yöneticiler, «halkı koruyan yasa, tüzük ve yönetmeliklerin yeniden hazırlanacağını» açıklayarak ¹ Çin Hukukunu bir «kuruluş süreci» içine sokmuşlardır.

Çin Hukukunun 30 yılı aşkın bir süredir içinde bulunduğu bu süreç içerisinde, ülke hukukunu kurmaya yönelik olan çeşitli yasalar hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. Ancak, günümüz Çin toplumunun geleneksel Çin toplumu ile olan bağlarını koparmak isteyen ve ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısını devletin yeni rejimine uydurmak isteyen Çin'li yöneticiler, özellikle ekonomik ve toplumsal içerikli yasaların çıkarılmasına öncelik vermişlerdir ². Bu nedenle, dünya nüfusunun yaklaşık üçte birinden fazlasını barındıran bu dev ülkenin yöneticileri uzun zaman vatandaşlık hukuku ile ilgilenmemişler ve ülke, kuruluşunu izleyen ilk 30 seneyi belli bir vatandaşlık yasasına sahip olmadan geçirmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti makamları, bu süre içerisinde karşılaştıkları vatandaşlık hukuku ile ilgili sorunları ise, her bir somut olay için verdikleri münferit (ad hoc) kararlardan hareketle çözümlenmişlerdir. Çin makamları bu münferit kararları alırken de, ya yeni devletin benimsemiş olduğu genel vatan-

* A.Ü. Hukuk Fakültesi Araştırma Görevlisi.

¹ Common Programme of the Chinese People's Consultative Conference (29 Eylül 1949), md. 17. Maddenin metni için bkz. BLAUSTEIN, A.P.: Fundamental Legal Documents of Communist China, New Jersey 1962, sh. 41.

² Bu yasalar hakkında toplu bir bilgi için bkz. KATO, M.: Civil and economic law in the People's Republic of China, 30. AJCL. (1982), sh. 431 ve özellikle sh. 435; BLAUSTEIN (Introduction), sh. XVII vd.

daşlık hukuku siyasetinden, ya da yürürlükten kaldırmış oldukları 1929 tarihli yasanın hükümlerinin zımnen uygulanmasından hareket etmişlerdir³. Ancak geçen zamanla beraber, yaklaşık bir milyar insanı barındıran bu dev ülkenin yöneticileri, belli bir vatandaşlık yasasına sahip olmanın kendileri açısından ne kadar önemli olduğunu anlamışlar ve 1980 yılının sonlarında kabul ettikleri Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası ile Çin Hukukunun içinde bulunduğu bu boğluşa bir son vermişlerdir.

Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasasının incelemeye konu olarak seçilmesinde çeşitli nedenler rol oynamıştır. Bu nedenlerden ilki, Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasasının, son yıllarda Vatandaşlık Hukuku Alanında yapılmakta olan yasalastırma çalışmalarının en yeni örneklerinden birisi oluşudur. Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasasının inceleme konusu yapılmasının ikinci bir nedeni de, yasanın, bu yeni devletin Devletler Hususi Hukuku ve özellikle Vatandaşlık Hukuku alanındaki ilk düzenlemesi olmasıdır. Nihayet belirtmek gerekir ki, Çin Hukuku, Çince'nin zorluğundan kaynaklanan nedenlerle batılı hukukçular ve Türk Hukukçuları tarafından çok az tanınan bir hukuk sistemidir. Açıklanan bu nedenler karşısında, hiç olmazsa Çin Vatandaşlık Hukukunun belirgin özelliklerini Türk Hukukuna aktarabilmek, bu çalışma ile güdülen temel amaç olmuştur. Bunun için, ilk önce yasanın getirmiş olduğu düzenlemeler vatandaşlık hukukunun genel ilkeleri açısından incelenerek değerlendirilmiş, daha sonra da yasanın dilimize olan bir çevirisine yer verilmiştir. Bütün bu açıklamalar sırasında, yeri geldikçe yeni yasanın hangi konularda 1929 tarihli Çin Vatandaşlık Yasasından ayrıldığı da ayrıca belirtilmiştir.

II. ÇİN HALK CUMHURİYETİ VATANDAŞLIK YASASINA GENEL BİR BAKIŞ :

Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası, bu devletin Halk Meclisininin 10 Eylül 1980 tarihinde yapmış olduğu 3. oturumunda kabul edilmiş ve yasanın 18. md. sine göre aynı gün yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasaya genel olarak bakıldığında dikkatleri üstüne çeken ilk nokta, yasanın oldukça kısa ve belli bir iç sistemden yoksun oluşudur. Gerçekten, yasanın uygulama alanını belirleyen 1. md. sinden de anlaşıldığı gibi, en azından

³ GINSBURG, G.: The 1980 nationality law of the People's Republic of Communist China, 30. AJCL. (1982), sh. 459.

Çin'de ikamet eden bir milyar Çinli'nin «Çin vatandaşlığını kazanması, kaybetmesi ve yeniden kazanmasını» düzenleyen bu yasa sadece 18 md. den meydana gelmektedir. Öte yandan, vatandaşlığın kazanılması, kaybedilmesi ve yeniden kazanılması gibi vatandaşlık hukukunun üç temel konusunu düzenleyen yasa, kendi içinde hiç bir alt bölüme ayrılmamıştır ve hiç bir yan başlık da taşımamaktadır. Diğer bir deyişle, Çin yasakoyucusu alt alta sıraladığı 18 madde ile Çin vatandaşlığının kazanılması, kaybedilmesi ve yeniden kazanılmasını düzenlemek istemiştir.

Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasasının böylesine kısa ve tekdüze olmasının nedenlerini iki şekilde açıklamak mümkündür. Bu nedenlerden ilki, yer-gök ve insanlar arasında doğal bir düzenin varlığına inanan geleneksel Çin felsefesinin⁴ etkilerini günümüzde sürdürmekte oluşudur. Çin Hukukunun oldukça az sayıda yasa ve mahkeme kararına sahip olmasına yol açan⁵ bu nedenin yanında, Çin toplumunun her an gelişmekte olan bir yapıya sahip olması da yasanın bu kadar kısa ve tekdüze olmasına yol açan ikinci nedendir. Çünkü Çin'li yöneticiler, yapılacak olan uzun ve ayrıntılı düzenlemelerle, ülkenin içinde bulunduğu bu hızlı toplumsal gelişmeyi önlemek istemediklerini bizzat kendileri açıklamışlardır⁶.

Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasasının diğer bir özelliği de, yasanın vatandaşlık kavramının sadece iç hukuktaki yönünü düzenleyen bir hükmü içermesidir. Yasanın 2. maddesinde ifadesini bulan bu özellik, kuşkusuz ki, Çin Halk Cumhuriyetinin kendi toplumsal ve hukuki yapısından kaynaklanmaktadır. Gerçekten, yasanın 2. maddesinin de belirttiği gibi, Çin Halk Cumhuriyeti, Moğol'lar, Türk'ler, Mançar'lar, Tunguz'lar ve Tibetli'ler gibi farklı ulusların bir arada yaşadığı bir ülkedir. Aynı zamanda farklı bölgelerde de yaşayan bu ulusların varlığına rağmen, Çin Halk Cumhuriyeti tüm siyasal yetkilerin Pekin'deki merkezi iktidarda toplandığı bir tekçi devlettir⁷. İşte yasa, bu hukuki yapıya uygun olarak, Çin Halk Cumhuriyetinin çok ulus-

⁴ DAVID, R.: Les Grands Systèmes de droit Contemporains, 7. bs., Paris 1978, pr. 481, sh. 533.

⁵ DAVID, pr. 482, sh. 533, özellikle pr. 492, sh. 546.

⁶ LEE, L.: Chinese communist law, (Ed. JAN, G.P.: Government of Communist China, Dakota 1966), sh. 338 - 339.

⁷ Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası (1954), md. 4. Maddenin metni için bkz. BLAUSTEIN, sh. 6.

lu bir tekçi devlet olduğunu tekrarlamış ve Çin Halk Cumhuriyetini oluşturan bu uluslardan (ethnies) birine mensup olan kişinin aynı zamanda Çin vatandaşı (Citoyenette) olduğunu belirtmiştir.

2. maddenin açık ifadesinden de anlaşıldığı gibi, gerçekte yasada yer alan bu hükmün, Çin vatandaşlığının kazanılması, kaybedilmesi ve yeniden kazanılmasıyla hiçbir ilgisi yoktur. Diğer bir deyişle hüküm, Çin vatandaşlığının milletlerarası alandaki yönünü (nationality) düzenlemeyip, sadece iç hukuktaki yönünü (citizenship) düzenlemektedir ⁸. Gerçekte, bu düzenleme ile söylenmek istenen iki nokta vardır. Bunlardan birincisi, Çin vatandaşlığının kazanılmasında, bu ülkeyi meydana getiren uluslara mensup kişiler arasında hiçbir fark gözetilmeyeceğidir. Diğer bir deyişle, Çin Halk Cumhuriyetinin uluslarından birine mensup olan kişi, bu uluslardan hangisine mensup olursa olsun Çin vatandaşı sayılacaktır. Düzenleme ile söylenmek istenen ikinci nokta da, Çin Halk Cumhuriyetinin uluslarından birine mensup olduğu için Çin vatandaşı sayılan kişilerin aynı statüye tâbi olacakları ve Çin Hukukunun getirdiği hak ve yükümlülükleri eşit olarak paylaşacaklardır.

Belirtmek gerekir ki, 2. maddenin Çin'i oluşturan farklı uluslara mensup kişiler arasında getirdiği bu eşitlikçi düzenleme, hem Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası, hem de Çin yasasının etnik gruplarla ilgili olarak getirmiş olduğu diğer düzenlemelerle de uyum halindedir ⁹. Durum böyle olduğunda, vatandaşlık kavramının sadece iç hukuktaki yönünü düzenleyen ve kişilerin mensup oldukları ulusları dikkate almaksızın Çin Halk Cumhuriyetine bağlayan bu hükmün, Çin Vatandaşlık Yasası yerine aynı ülkenin Anayasasında yer alması belki de daha uygun olurdu.

Yasada dikkatleri üstüne çeken diğer bir nokta da, yasanın idareye gereğinden fazla takdir hakkı tanıyan bir yasa olduğu izlenimini yaratmasıdır. Gerçekten yasa, Çin vatandaşlığının

⁸ Vatandaşlık kavramının iç hukuktaki yönü ve tâbiyet - vatandaşlık kavramları arasındaki fark için bkz. GÖGER, E.: Türk Tâbiyet Hukuku, Ankara 1979, sh. 4 - 5; NOMER, E.: Vatandaşlık Hukuku Dersleri, 5. Bs., İstanbul 1982, sh. 7 - 8.

⁹ Örneğin bkz. Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası (1954), md. 9, BLAUSTEIN, sh. 37, Decisions on the Protection of the Right of All Scattered National Minority, People to National Equality, md. 1 ve 2, BLAUSTEIN, sh. 177.

telsik yoluyla kazanılması (md. 7), Çin vatandaşlığının kaybı (md. 10 - 12) ve bu vatandaşlığın yeniden kazanılması (md. 13) konularını düzenleyen hükümlerinde kullandığı «...diğer haklı nedenler göstermek» ibaresiyle idareye belli bir ölçüde takdir hakkı bırakmış durumdadır. Ancak, özellikle Çin'in içinde bulunduğu rejimden hareketle, yasanın Çin idaresine bıraktığı bu takdir hakkının gereğinden fazla olduğu sanısına kapılmak yer-sizdir. Çünkü herşeyden önce, yasanın kullanmış olduğu bu ta-birle Çin Halk Cumhuriyeti idaresine bıraktığı takdir hakkı, va-tandaşlık kavramının ve vatandaşlıkla devlet arasındaki bağın kamusal karakterinin doğal bir sonucudur ¹⁰. Öte yandan, vatan-daşlık kavramının kamusal karakterinden kaynaklanan bu tak-dir hakkının sadece Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası'na has olduğu da sanılmamalıdır. Bilindiği gibi, mevcut vatan-daşlık yasalarının birçoğu, vatandaşlığın kazanılması, kaybedil-mesi ve yeniden kazanılması konularında kendi idarelerine belli bir ölçüde takdir hakkı vermiş durumdadır. Bilindiği gibi idareye tanınan söz konusu takdir hakkı da vatandaşlık bağının kamu-sal karakterinden kaynaklanmakta ve her devletin kendi vatan-daşlarının kimler olduğunu serbestçe tayin edebilmesi ilkesine uygun düşmektedir ¹¹.

Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası'nın dördüncü bir özelliği de, yasanın çifte vatandaşlık karşısında takındığı sert ve önleyici tavidir. Gerçekten yasa, vatandaşlık hukukunun temel ilkelerinden birisi olan «herkesin sadece bir tek vatandaşlığı ol-malıdır» ilkesini pozitif bir hukuk kuralı haline getirerek (md. 3) çifte vatandaşlığın ciddi bir şekilde karşısında olduğunu gös-termiştir. Üstelik yasa sadece bu hükümle de yetinmemiş ve 5, 8, 9 ve 13. maddelerinde getirdiği düzenlemelerle de çifte vatan-daşlığın ortaya çıkmasını önlemek istemiştir. Yasanın çifte vatan-daşlık karşısında takındığı bu sert tavır ve çifte vatandaşlığın ortaya çıkmasını önlemeye yönelik olarak getirdiği tedbirler ile-ride daha geniş olarak ele alınacaktır ¹².

Nihayet açıklanan bütün bu özelliklerin yanında, yasanın hiç düzenlemediği bazı konuların da bulunduğunu belirtmek ge-

¹⁰ Vatandaşlıkla devlet arasındaki kamu hukuku karakterli bu bağ için bkz. NOMER sh. 14 vd.

¹¹ AYBAY, R.: Yurttaşlık (Vatandaşlık) Hukuku Dersleri, Ankara 1982, sh. 7. vd.

¹² Bkz. aşağıda sh. 245 vd.

rekir. Örneğin yasa, Çin vatandaşlığının kazanılması için getirdiği düzenlemeler arasında, evlenme, evlât edinme ve nesebin tashihinin Çin vatandaşlığının kazanılmasına olan etkilerini hiç düzenlememiştir. Yasanın bu eksikliğinin simetrik olarak Çin vatandaşlığının kaybedilmesine ilişkin düzenlemeleri de etkilediği görülmektedir. Çünkü yasa, evlenme, evlât edinme ve nesebin tashihinin Çin vatandaşlığının kaybını ne şekilde etkileyeceğini de düzenlememiştir. Bunların yanında, vatandaşlıkla ilgili kararlara karşı ne gibi yargı yollarına gidilebileceği ve Çin vatandaşlığının nasıl kanıtlanacağı şeklindeki sorulara da yasanın getirdiği hükümlerden hareketle yanıt vermek olanaksızdır. Buna karşın yasa, yürürlüğe girmesinden önce gerçekleşmiş olan kazanma ve kayıp hallerinin yürürlüğe girdikten sonra da geçerli olacağını açıkça belirtmiştir (md. 17). Ancak yasanın bu hükmünün, yasayı uygulamakla yükümlü bulunan Çin makamlarını oldukça güç durumda bırakacağı açıktır. Çünkü yasayı uygulamakla görevli makamlar, kimlerin Çin vatandaşı olduğunu saptamak üzere uygulayabilecekleri belli bir vatandaşlık yasasına sahip değildirler. Çin makamlarının bu konuda karşılaşılabilecekleri güçlüklerin ise, Çin'in bunca senedir bir vatandaşlık yasasına sahip olmamasından kaynaklandığı açıktır¹³.

III. ÇİN HALK CUMHURİYETİ VATANDAŞLIĞININ KAZANILMASI :

Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası, Çin vatandaşlığının kazanılması konusunda belli bir alt ayırma gitmemiştir. Aksine yasa, 4, 5, 6, 7 - 8 ve 13. maddelerinde getirdiği bir dizi hükümle Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşlığının kazanılması konusunu düzenlemek istemiştir. Ancak yasada mevcut olan bu tek düzeliğe rağmen, Çin vatandaşlığının kazanılmasını düzenleyen hükümleri iki grup altında toplayarak incelemek mümkündür. Bunlardan birincisi yasa yolu ile Çin vatandaşlığının kazanılmasını düzenleyen hükümler, ikincisi ise yetkili makam kararı ile Çin vatandaşlığının kazanılmasını düzenleyen hükümlerdir.

1. Yasa Yolu ile Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlığının Kazanılması :

Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası, 4, 5 ve 6. md sinde getirdiği hükümlerle Çin vatandaşlığının yasa yolu ile kaza-

¹³ GINSBURG, sh. 460 - 461.

nilmasını düzenlemiştir. Çin vatandaşlığının yasa yolu ile kazanılmasını düzenleyen bu hükümler ise, yine ikili bir ayırımı tâbi tutularak incelenebilir. Kişiye doğumdan itibaren Çin vatandaşlığını kazandıran bu hükümlerden 4 ve 5. md. ler vatandaşlığın kan esasına göre, 6. md. ise vatandaşlığın toprak esasına göre kazanılmasını düzenlemektedir.

A) *Kan Esası :*

Bilindiği gibi kan esası, yani vatandaşlığın nesep yoluyla kazanılması esası, bir çok hukuk sisteminde ön plânda olmak üzere dikkate alınan bir sistemdir. Bu genel eğilime paralel olarak, Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası da kan esasından hareketle Çin vatandaşlığının kazanılmasına ön plânda yer vermiştir. Yasanın 4. md.'sinde somutlaşmış bulunan bu esasa göre «ana ve babasından birisi Çin vatandaşı olup da Çin'de doğan kişi Çin vatandaşıdır.» Maddenin açık ifadesinden de anlaşıldığı gibi, Çin vatandaşlığının kazanılması için ana veya babadan birinin Çin vatandaşı olması yeterli olmayıp, aynı zamanda çocuğun da Çin'de doğması gerekmektedir. Diğer bir deyişle, Çin vatandaşlığının kazanılması için sadece kan esası yeterli olmayıp, aynı zamanda toprak esası da gerekmektedir. Bu anlamda, yasanın vatandaşlığın kazanılması konusunda hem kan, hem de toprak esasının birlikte uygulanmasını gerektiren bir «karma sisteme» yer verdiği düşünülebilir ¹⁴.

Ancak, yasanın yine vatandaşlığın yasa yoluyla kazanılmasını düzenleyen 5. md.'sine bakıldığında, yasanın karma sisteme yer verdiği şeklindeki düşünce doğal olarak akıllardan silinmektedir ¹⁵. Çünkü, yasanın yine kan esasıyla Çin vatandaşlığının kazanılmasını düzenleyen 5. md.'sine göre de, «ana veya babadan birisi Çin vatandaşı olup da yabancı bir ülkede doğan kişi Çin vatandaşıdır». Belirtilen her iki hüküm karşısında konu yarıdan düşünüldüğünde, yasanın temelde karma sisteme ağırlık vermeyip kan esasına ağırlık verdiği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Çünkü, yasanın genel çerçevesi içinde her iki hüküm birlikte dikkate alındığında, «ister Çin'de ister Çin dışında olsun, ana veya babasından birisi Çin vatandaşı olan çocuk Çin vatandaşıdır» sonucu ortaya çıkmaktadır ki, bu da yasanın te-

¹⁴ GINSBURG, sh. 471. Uygulamada pek örneği görülmeyen karma sistem hakkında daha fazla bilgi için bkz. GÖGER, sh. 26.

¹⁵ Aksi görüş GINSBURG, sh. 474.

melde kan esasını benimsediğini açıkça göstermektedir. Ancak yasa yersiz bir düzenleme yaparak kan esasını iki ayrı hükümle düzenlemiş ve karışıklığa yol açmıştır. Oysa amaç aynen bizim vatandaşlık yasamızda olduğu gibi ¹⁶, «Çin içinde veya dışında Çin'li babadan olan ya da Çin'li anadan doğan çocuklar Çin vatandaşdır» şeklinde getirilebilecek tek bir hükümle de gerçekleştirilebilirdi.

Açıklanan bu karmaşık düzenlemeye rağmen Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasasının Çin vatandaşlığının kan esasından hareketle kazanılması konusunda 1929 tarihli Çin Vatandaşlık Kanununda daha değişik bir sistem getirdiğini söylememiz gerekir. 5 Şubat 1929 tarihli Çin Vatandaşlık Yasası Çin vatandaşlığının kan esasından hareketle kazanılmasını birinci maddesinde düzenlemiş ve

1. Kendisinin doğumu anında babası Çin vatandaşı olan
2. Öldüğü anda Çin vatandaşı olan bir babanın ölümünden sonra doğan

kişilerin Çin vatandaşı olduğunu kabul etmiş idi ¹⁷. Oysa ki, Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası Çin vatandaşlığının kan esasından kazanılmasını, hem ana veya babadan birisinin Çin vatandaşı olması, hem de doğum olayının Çin'de gerçekleşmesini isteyerek 1929 tarihli yasadan tam anlamıyla farklı bir sistem getirmiştir.

Çin vatandaşlığının kan esasından hareketle kazanılması konusunda Çin Vatandaşlık Yasası ile Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası arasındaki bir diğer önemli fark da kadın - erkek eşitliğinin gerçekleştirilmesi konusunda karşımıza çıkmıştır. Şöyle ki, yukarıda metnini verdiğimiz 1929 tarihli yasanın 1. md. nin ilk iki fıkrasının, vatandaşlığın kazanılması konusunda babaya ne kadar önem verdiği açıktır. Aynı madde, Çin vatandaşlığının anaya bağlı olarak kazanılmasını ise ikincil bir

¹⁶ 11.2.1964 tarih ve 403 sayılı Vatandaşlık Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna İki Ek Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanunla Değişik (Kanun No. 2383, Tarih. 13.2.1981, R.G. No. 17254, T. 17.2.1981) 403 Sayılı Vatandaşlık Kanunu md. 1.

¹⁷ 1929 tarihli Çin Vatandaşlık Yasasının, İngilizce metni için bkz. Laws Concerning Nationality United Nations Legislative Series, ST/LEG/SER. B/4, United Nations, New York 1954, sh. 94.

önem vermiş ve getirdiği 3. f. ile, «babası bilinmeyen veya vatansız olan fakat Çin vatandaşı olan bir anneden doğmuş» bulunan çocukların analarına bağlı olarak Çin vatandaşlığını alacaklarını söylemiştir. Görüldüğü gibi, 1929 tarihli yasa anaya sadece ikincil bir değer vermiştir. Oysa ki, Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası, Çin vatandaşlığının kan esası ile kazanılması konusunda erkek - kadın ayırımı yapmamış ve doğumu Çin'de gerçekleşmesi koşuluyla Çin vatandaşı babadan olan veya Çin vatandaşı olan anadan doğan herkesin Çin vatandaşı olacağını kabul etmiştir.

Yasanın vatandaşlığın kazanılması konusu içinde düzenlediği diğer bir konu da çifte vatandaşlığı önlemeye yönelik olarak 5. md. nin 2. cümlesinde getirilen önlem olmuştur. Buna göre, ana veya babasından birisi Çin vatandaşı olup da yabancı ülkede doğan çocuk Çin vatandaşıdır. Ancak, bu çocuk doğumundan itibaren diğer bir devlet vatandaşlığını kazanıyor ise Çin vatandaşlığını yasa yoluyla kazanamayacaktır. Diğer bir deyiş ile, yabancı bir ülkede ikamet eden ve ana veya babasından birisi Çin vatandaşı olan çocuk, eğer doğumundan itibaren ana veya babasının ikamet ettiği devletin vatandaşlığını da alıyorsa yasa yoluyla Çin vatandaşlığını kazanamayacaktır. Görüldüğü gibi bu hüküm yasanın çifte vatandaşlığın ortaya çıkmasını önlemeye yönelik olan 3. md. de yer alan düzenleme ile tam bir uyum halindedir¹⁸.

Ancak 5. md. nin 2. f. sı ile getirilen bu önleme rağmen, yasanın özellikle 4. md. sinde yer alan hükmün yine de çifte vatandaşlığın doğumuna yol açabilecek bir düzenleme olduğunu belirtmek gerekir. Bu konuda Çin vatandaşı olan bir kadınla evli olan yabancı bir babadan olma çocuğu düşünmek yeterlidir. Bu olasılıkta, eğer çocuk Çin ülkesi içinde doğarsa, sadece annesinin Çin vatandaşı olması nedeniyle Çin vatandaşlığını kazanacaktır. Aynı şekilde, çocuğun yabancı babasına bağlı olarak babasının bağlı bulunduğu devlet vatandaşlığını da kazanması mümkündür. Çünkü, babanın bağlı bulunduğu devlet vatandaşlık yasasının, çocuğa kan esasına göre babasının vatandaşlığını vermesi her zaman mümkündür. Bu halde ise çocuğun çifte tâbiyetli olacağı açıktır. Görüldüğü gibi, Çin yasakoyucusu 5. md.

¹⁸ GONG QIXIANG; On the Nationality Law, 45. Beijing Information (1980), sh. 24.

nin 2. f. sında getirdiği bu önleme rağmen çifte vatandaşlığın ortaya çıkmasını önleyememektedir.

B) Toprak Esası :

Bilindiği gibi, toprak esası, kan esasının aksine bir çok devletin vatandaşlık yasasında sadece vatansızlığı önlemek amacıyla yer verilmiş olan ikincil bir sistemdir¹⁹. Zaten bu ikincil niteliğine uygun olarak toprak esası da a) Siyasî toprak esası ve b) Vatansızlığı önleyici toprak esası olarak ikiye ayrılmaktadır²⁰. Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası ise, «vatansız veya vatandaşlığı belirsiz olup da Çin'de ikamet eden ana ve babadan Çin'de doğan kişi Çin vatandaşıdır» demek suretiyle açıkça vatansızlığı önleyici toprak esasına yer vermiş bulunmaktadır (md. 6).

Çin yasa koyucusunun 6. md. yi getirmekle güttüğü amaç, vatansız veya vatandaşlığı belirsiz olup da Çin'de ikamet eden anne veya babaların çocuklarının da vatansız kalmalarını önlemektir. Ancak Çin yasa koyucusu, getirdiği bu vatansızlığı önleyici toprak esasını aynı zamanda «ikamet» koşuluna bağlamakla md. nin uygulama alanını daraltmıştır. Konuya bu açıdan bakıldığında, yasanın getirmiş olduğu bu düzenlemenin de 1929 tarihli Çin Vatandaşlık Yasasından farklı olduğu görülmektedir. Şöyle ki, mülga 1929 tarihli yasanın aynı konuya ilişkin getirdiği düzenlemeye göre, «Çin'de doğan ve ana ile babasının nerede olduğu bilinmeyen veya anası ile babası vatansız olan çocuk Çin vatandaşı olmakta idi (md. 1, f. 4). Diğer bir deyişle çocuğun toprak esasına göre Çin vatandaşlığını kazanabilmesi için anne veya babanın da Çin'de ikamet etmesi gerekmiyordu. Oysa ki, Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Kanunu, vatansız veya vatandaşlığı belirsiz olup da Çin'de ikamet eden ana veya babanın çocuklarının Çin vatandaşlığını vermekle getirmek istediği ilkenin uygulama alanını daraltmıştır. Bu anlamda, Çin Vatandaşlık Yasasının konuya ilişkin düzenlemesinin, incelemekte olduğumuz yasanın konuya ilişkin olan düzenlemesinden daha liberal olduğunu söylememiz gerekir²¹.

¹⁹ ULUOCAK, N.E.: Türk Vatandaşlık Hukuku, İstanbul 1968, sh. 31, dn. (15); NOMER, sh. 52.

²⁰ GÖGER, sh. 24 - 25.

²¹ GINSBURG, sh. 473.

2. *Yetkili Makam Kararı İle Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlığının kazanılması :*

Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası, yetkili makam kararı ile Çin vatandaşlığının kazanılması konusunda ise birbirinden farklı iki müesseseyi düzenlemiş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi telsik yolu ile Çin vatandaşlığının kazanılması, ikincisi ise yeniden vatandaşlığa alınma yolu ile Çin vatandaşlığının kazanılmasıdır.

A) *Telsik Yolu İle Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlığının Kazanılması :*

Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası mülga Çin Vatandaşlık Yasasındaki ayrıntılı düzenlemeden farklı olarak (md. 3), telsik yolu ile Çin vatandaşlığının kazanılmasına sadece iki madde ayırmış bulunmaktadır. Yasa 7. md. sinde telsik koşullarını, 8. md. sinde ise telsik isteminin sonuçlarını düzenlemiş bulunmaktadır. Bu iki temel md. nin yanında, yasanın 14, 15 ve 16. md. lerinde yer alan ve başta telsik olmak üzere vatandaşlıkla ilgili her türlü istemin usuli yönünü düzenleyen hükümleri de telsikle ilgili açıklamalarımızda dikkate almak zorundayız.

a) *Telsik Yolu İle Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlığının Kazanılmasının Koşulları :*

Her şeyden önce belirtmek gerekir ki, yabancı veya vatansız olan bütün kişiler yasanın 7. md. sine göre telsik isteminde bulunabileceklerdir. Telsik isteminin kabul edilmesinin genel koşulu ise, telsik isteminde bulunan yabancı veya vatansız kişinin önceden Çin Halk Cumhuriyeti Anayasa ve yasalarına uymayı kabul etmesidir. Telsik isteminin kabulünün kendisine bağlandığı bu genel koşul, kanımızca yersiz ve anlaşılması çok güç olan bir koşuldur. Herşeyden önce bu koşul pozitif bir içerikten yoksundur ve bu nedenle gerçekleşip gerçekleşmediği de kolayca anlaşılabilir. Öte yandan, telsik yolu ile Çin vatandaşlığını kazanmak isteyen bir kişinin Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası ve yasalarına uymayı kabul ettiğini beyan etmesi de doğaldır. Gerçekte, kişinin telsik isteminde bulunmakla zaten bu niyette olduğu da kabul edilmelidir. Nihayet, telsik isteminde bulunan kişinin Çin vatandaşlığını kazandıktan sonra bu devletin anayasa ve yasalarına uymak yükümlülüğünde olduğu ise zaten açıktır. Anılan bu nedenlerle, Çin vatandaşlığının telsik yolu ile

kazanılmasını böylesine soyut ve saptanması zor bir koşula bağlamanın ne kadar isabetli olduğu tartışılabilir.

Çin vatandaşlığının telsik yolu ile kazanılabilmesi için sadece bu genel koşulun gerçekleşmesi yetmemektedir. Bunun yanında telsik isteminde bulunan yabancı veya vatansız kişinin,

- Ya bir Çinli'nin yakın akrabası olması,
- Ya Çin'de ikamet etmesi, veya
- Diğer bir haklı neden göstermesi

gerekmektedir. Yasanın açık ifadesinden de anlaşıldığı gibi, genel koşulun yanında sayılan bu özel koşulların tümünün birden gerçekleşmesi gerekmemektedir. Bu koşullardan birini haiz olmak, yabancı veya vatansız kişinin telsik işleminin kabul edilebilmesi için yeterlidir. Bu durumda, Çin'de hiç ikamet etmemiş olan fakat bir Çinli ile yakın akrabalı bulunan yabancı kişinin telsik isteminde bulunabileceği açıktır. Hattâ daha da ileri giderek, Çin'de hiç ikamet etmemiş ve hiç bir Çinli ile yakın bir akrabalı da bulunmayan bir kişinin de telsik isteminde bulunabileceğini kabul etmek gerekir.

Yasada yer alan genel koşul ve sayılan özel koşullardan birinin gerçekleşmesi halinde kişinin telsik istemi kabul edilmek zorunda mıdır? Bilindiği gibi bu soru telsik müessesesinin hukukî niteliği ile, diğer bir deyişle telsikin bir hak mı, yoksa bir lütuf mu olduğu tartışması ile yakından ilgilidir. Yasanın 7. md. si, telsik isteminde bulunmak için gerekli olan koşulları saydıktan sonra, «... Çin vatandaşlığını kazanır.» demek suretiyle, sanki yukarıdaki sorunun olumlu yanıtlanması gerektiği şeklinde bir izlenim yaratmıştır. Oysa ki, yasanın sonra gelen md. leri bu sorunun kesinlikle olumsuz yanıtlanması gerektiği ve telsik isteminin Çin Hukuku açısından da bir lütuf olarak kabul edildiğini ortaya koyacak kadar açıktır. Her şeyden önce, yasanın telsik isteminin sonuçlarını düzenleyen 8. md. si açıkça, «telsik yolu ile Çin vatandaşlığının kazanılması, telsik isteminin kabul edilmesiyle geçerli olur» demek suretiyle bu istemin bir kabule tâbi olduğunu açıklamak istemiştir. Öte yandan, yine yasanın 15. md. si de, başta telsik istemi olmak üzere, vatandaşlıkla ilgili her türlü istemin Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığının inceleme ve kabulüne sunulacağını söylemektedir. O

halde, telsik istemi md. 15 de gösterilen bu mercie yapılacak ve ancak bu istemin söz konusu mercii tarafından kabul edilmesiy-le birlikte geçerli olacaktır. Tüm bu, düzenlemeler karşısında denebilir ki, yasada yer alan koşullar Çin vatandaşlığının telsik yolu ile kazanılmasının asgari koşullarıdır ve bu koşulların gerçekleşmesi, sadece telsik isteminin incelenmesini sağlar. Yoksa bu koşulların gerçekleşmesi Çin vatandaşlığının kazanılması için yeterli olmayıp bu kazanmanın gerçekleşmesi için Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı'nın da olumlu bir karar vermesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle, telsik isteminde bulunan kişiye Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşlığını verip vermemek son tahlilde Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı'nın elindedir.

b) *Telsik Yolu İle Çin Vatandaşlığının Kazanılmasının Usulü :*

Telsik yolu ile Çin vatandaşlığını kazanmak isteyen kişi, bu amaçla bir istemde bulunmak zorundadır. Vatansız veya yabancı kişilerin telsik istemlerini kabul etmekle yetkili ve görevli makamlar ise, bu istemin yapıldığı yere göre değişmektedir. Yasanın 15. md. sine göre, eğer telsik istemi Çin ülkesi içinde yapılıyorsa, bu istemi kabul etmekle görevli ve yetkili mahkemeler bölge ve belediyelerin Kamu Güvenliği Bürolarıdır. Yok eğer telsik isteminde bulunan kişi Çin ülkesi dışında böyle bir istemde bulunuyorsa, bu takdirde istemin bulunduğu ülkedeki Çin Halk Cumhuriyeti Diplomatik temsilcilikleri veya Konsoloslukları telsik istemlerini kabule yetkilidirler.

Telsik istemini kabul etmekle görevli ve yetkili olan merciler, yasanın 16. md. sinden anlaşıldığına göre, bu istemleri Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı'nın inceleme ve kabulüne sunmak zorundadırlar. Telsik isteminin koşullarının yerine gelip gelmediğini incelemekle yükümlü olan bu mercinin çok geniş bir takdir hakkına sahip olacağı açıktır. Çünkü yasa, telsik isteminin koşullarından hiç birisini somut bir biçimde açıklamamıştır. Gerçekten, yasa telsik isteminde bulunan yabancı veya vatansız kişinin bir Çin'li ile yakın akraba olması koşulunu aramış, ancak «yakın akrabalığın» derecesini belirtmemiştir. Aynı şekilde, yasa «Çin'de ikamet etmek» koşulunu da aramış, fakat bu koşulu da, mülga 1929 tarihli yasanın yaptığı gibi belli bir alt süre ile sınırlamıştır (md. 3/1). Bu nedenle, her iki koşu-

lun saptanmasında da Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı'nın geniş bir takdir hakkının bulunacağını kabul etmek gerekir. Ancak, Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığının takdir hakkı da sınırsız olmayıp, Çin iç hukukunca sınırlıdır. Diğer bir deyişle, «bir Çin'li ile yakın akraba olmak» ve «Çin'de ikamet etmek» koşullarının Çin iç hukukuna göre saptanması gerektiği ve Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı'nın da kendi iç hukuku ile bağlı bulunduğunu belirtmek gerekir. Nihayet, telsik istemi ile ilgili en son koşul olan «diğer bir haklı neden göstermek» koşulu da, niteliği gereği Çin idaresine geniş bir takdir hakkı bırakmaktadır.

c) *Telsik İsteminin Kabul Edilmesinin Sonuçları :*

Yasanın 8. md. sine göre, telsik istemini incelemekle yükümlü olan Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı'nın bu istemi kabul etmesiyle beraber, vatansız veya yabancı kişi Çin vatandaşlığını kazanacaktır. İstemi kabul edilmiş bulunan kişiye, yine yasanın 16. md. si gereğince, bu isteminin kabul edildiğini kanıtlayan bir belge verilir. Ancak Çin vatandaşlığının kazanıldığı anın, bu belgenin verilmesi anı ile bir ilgisi yoktur. Diğer bir deyişle, vatansız veya yabancı kişinin Çin vatandaşlığını kazandığı an bu belgenin verildiği an değil, fakat Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı'nın kişinin Çin vatandaşlığını kazandığına karar verdiği andır.

Telsik isteminin kabul edilmesiyle ilgili olan çok daha ilginç bir hüküm ise yasanın 8. md. sinin son cümlesinde yer almaktadır. Buna göre, «Çin vatandaşlığının telsik yolu ile kazanılması, yabancı vatandaşlığın kaybına yol açar». Söz konusu hükme genel olarak bakıldığında, getirilen bu hükmün çifte vatandaşlığı önlemeye yönelik olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Bu anlamda yasanın 8. md. sinde getirilen bu hükmün, yasanın 3. md. sinde bulunan düzenleme ile kesin bir uyum halinde olduğu da görülmektedir. Ancak yasanın kaleme alınış biçimi, diğer bir devletin vatandaşlığının kaybedilmesi konusunun sanki Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasasında düzenlendiği şekilde bir izlenim yaratmaktadır. Oysa ki, belli bir devletin vatandaşlığının kazanılması veya kaybedilmesinin koşul ve sonuçlarının yine ancak o devlet tarafından düzenlenebileceği ilkesi, vatandaşlık hukukunun en eski ilkelerinden birisidir. Bu anlamda, her devlet kendi vatandaşlığının kazanılması ve kaybedilmesi-

nin koşullarını ve sonuçlarını serbestçe düzenlemek konusunda «mutlak bir yetkiye» sahiptir ²². Devletler Hukukunun en eski ilkelerinden birisi olan bu ilkeyi, «Vatandaşlık Yasalarının Çatışması ile ilgili La Haye Konvansiyonunda» da bulmak mümkündür. 12 Nisan 1930 tarihli bu konvansiyonun 1. md. si, «Her devlet kimlerin kendi vatandaşı olduğuna kendi yasaları uyarınca kendisi karar verir» demek suretiyle devletlerin bu konudaki mutlak yetkilerini açıkça belirtmiştir. Bu anlamda, Çin Halk Cumhuriyeti de, getirmiş olduğu kendi vatandaşlık yasası ile sadece kimlerin Çin vatandaşı olabileceğini düzenleyebilir. Buna karşın, Çin Halk Cumhuriyeti, getirdiği bu vatandaşlık yasası ile, telsik istemi ile Çin vatandaşlığını kazanmış olan bir kişinin sahip olduğu diğer bir devlet vatandaşlığını kaybedeceğine karar veremez. Tam aksine, yabancı devlet vatandaşı olan kişi, eğer bağlı bulunduğu devletin vatandaşlık yasası kabul ediyor ise, telsik isteminin kabul edilmesiyle Çin vatandaşlığını kazandıktan sonra dahi, bu yabancı devlet vatandaşlığını koruyabilir.

Ancak, yasanın getirdiği bu hükmü, telsik isteminin kabul edilmesi için gerçekleşmesi gereken bir başka koşul olarak da yorumlamak mümkündür. Şöyle ki, Çin yasakoyucusunun çifte vatandaşlığın karşısında olduğu ve çifte vatandaşlığın ortaya çıkmasını önlemeye yönelik bazı önlemler getirdiği yasanın çeşitli maddelerinden anlaşılmaktadır ²³. Bu nedenle, telsik istemini incelemekle yükümlü Kamu Güvenliği Bakanlığı'nın, telsik isteminin kabul edilmesiyle beraber, istem sahibi kişinin sahip olduğu yabancı devlet vatandaşlığını da kaybedip kaybetmediğini incelemesi gerekir. Eğer istem sahibi kişi, bu isteminin kabul edilmesiyle birlikte sahip olduğu yabancı devlet vatandaşlığını da kaybetmiyorsa, kişinin bu isteminin reddolunması Çin yasakoyucusunun arzusu doğrultusunda olacaktır. Aksi halde, yani kişinin hem sahip olduğu yabancı devlet vatandaşlığını kaybetmemesi, hem de, Çin vatandaşlığını kazanması halinde Çin yasakoyucusunun istemediği bir sonuç ortaya çıkmış olacaktır. Bu nedenle, söz konusu hükmü telsik isteminin incelenmesi sırasında dikkate alınabilecek bir başka koşul olarak yorumlamak da

²² AYBAY, sh. 9.

²³ Bkz. aşağıda sh. 245 vd.

mümkündür ²⁴. Buna göre, eğer telsik isteminde bulunan kişi bu isteminin kabul edilmesi sonunda kendi vatandaşlığını da kaybetmiyorsa, bu takdirde kişinin telsik istemi reddolunabilecektir.

Nihayet son olarak belirtmek gerekir ki, yasa telsik isteminin kabul edilmesinin eşe ve reşit olmayan çocuklara etkisini de düzenlemiş değildir. Ancak, yasanın 14. md. si ana veya babadan birisinin telsik istemi ile Çin vatandaşlığını kazanması halinde, reşit olmayan çocuğu için de telsik isteminde bulunabileceğini hükme bağlamıştır.

B) Yeniden Vatandaşlığa Alınma Yolu İle Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlığının Kazanılması :

Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşlığının yetkili makam kararı ile kazanılmasına yol açan diğer bir müessese de, yasanın 13. md. sinde düzenlenmiş bulunan yeniden vatandaşlığa alınmadır.

Aşağıda da görüleceği gibi, herhangi bir Çin vatandaşı ya yasa hükmü olarak (md. 9), veya kendi iradesi ile (md. 10 - 12) Çin vatandaşlığını kaybedebilmektedir ²⁵. İşte Çin yasakoyucusu bu yollardan herhangi birisi ile Çin vatandaşlığını kaybetmiş olanları korumayı düşünmüş ve bu kişilere yeniden Çin vatandaşlığına dönme yolunu açık bırakmıştır. Buna göre, Çin vatandaşlığını yasa yolu ile kaybetmiş olan veya kendi iradesi ile yabancı bir devlet vatandaşlığına geçen kişiler haklı nedenler göstermek koşuluyla yeniden Çin vatandaşlığını kazanabileceklerdir.

Çin vatandaşlığının yeniden kazanılması için izlenmesi gereken usul, aynen telsik isteminde izlenen usuldür. Diğer bir deyişle, yeniden vatandaşlığa alınmak isteyen kişi, aynen telsik isteminde olduğu gibi, yasanın 15. md. sinde gösterilen makamlara bir istemde bulunmak zorundadır. Kişinin bu istemi ise, yine aynen telsik için olduğu gibi, Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı tarafından incelenecek ve karara bağlanacaktır. Söz konusu Bakanlığın istemi red veya kabul konusunda

²⁴ WERWILGHEN, M.: Republique Populaire de Chine - Loi sur la nationalite, 55. Revue de Droit International et de Droit Compare (1981), Informations, Note, sh. 314 vd., sh. 315.

²⁵ Bkz. aşağıda sh. 239 vd.

sahip olduğu takdir hakkı, kuşkusuz ki, telsik istemine oranla çok daha fazladır ²⁶.

Yasa, telsik isteminden farklı olarak yeniden vatandaşlığa alınma isteminin ne zamandan sonra geçerli olacağını düzenlememiştir. Ancak bu konuda telsikle ilgili 8. md. yi uygulamak ve yeniden vatandaşlığa alınma isteminin kabul edilmesinden itibaren kişinin Çin vatandaşlığını kazandığını kabul etmek yasanın genel yapısına uygun düşecektir.

Nihayet yasa, 13. md. nin son cümlesinde, aynen telsik isteminin kabul edilmesinde olduğu gibi, yeniden vatandaşlığa alınma isteminin kabul edilmesi halinde de, istemi kabul edilen kişinin sahip olduğu yabancı devlet vatandaşlığını kaybedeceğini hükme bağlamıştır. Ancak bu konuda, telsik isteminin kabul edilmesinin sonuçlarında yaptığımız açıklamaların aynen geçerli olacağını düşünmekteyiz. Diğer bir deyişle, yeniden vatandaşlığa alınma isteminde bulunan yabancı kişinin Çin vatandaşlığına alınması halinde, eğer sahip olduğu yabancı vatandaşlığı kaybetmiyorsa bu halde kişinin vatandaşlığa alınma istemi reddedilebilecektir.

IV. ÇİN HALK CUMHURİYETİ VATANDAŞLIĞININ KAYBI :

Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası, Çin vatandaşlığının kaybedilmesi konusunda da belli bir alt ayırıma gitmemiştir. Yasa, 9, 10, 11 ve 12. md. lerinde getirmiş olduğu hükümlerle Çin vatandaşlığının kazanılmasını düzenlemek istemiştir. Ancak, yasanın Çin vatandaşlığının kaybedilmesini düzenleyen bu hükümlerini de aynen kazanmada olduğu gibi iki grup altında toplayarak incelemek mümkündür. Bunlardan birincisi, sadece 9. md. den meyardna gelen ve yasa yolu ile Çin vatandaşlığının kaybını düzenleyen hüküm, ikincisi ise md. 10 - 12 den oluşan ve yetkili makam kararı ile Çin vatandaşlığının kaybını düzenleyen hükümlerdir.

1. Yasa yolu ile Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlığının kaybı :

Yasa yolu ile Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşlığının kaybı, yasanın 9. md. sinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Buna göre, ya-

²⁶ PENG ZHEN: "Report on the work of N.P.C. Standing Committee", 39. Beijing Information (1980), sh. 32.

bancı ülkede ikamet eden ve

- a) Kendi isteği ile yabancı bir devlet vatandaşlığına geçmiş olanlar
- b) Yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olan kişiler

başka hiç bir makamın kararına ihtiyaç duyulmaksızın Çin Vatandaşlığını bütün hakları ile kaybedeceklerdir.

Yasanın açık ifadesinden de anlaşıldığı gibi, yasa yolu ile Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlığının kaybedilmesi için, her şeyden önce kişinin yabancı ülkede ikamet etmesi gerekmektedir. Öte yandan yasa, 10 vd. md. lerinde çıkma yolu ile Çin vatandaşlığının kaybını düzenlemektedir. O halde, yasanın 9. md. ile düzenlemek istediği şey, yabancı ülkede ikamet eden ve çıkma isteminde bulunmaksızın diğer bir devlet vatandaşlığını kazanmış olan kişilerin durumudur. Buna göre, yabancı ülkede ikamet eden ve Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığından izin almaksızın kendi istekleri ile yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış bulunan kişiler, hiç bir makamın kararına ihtiyaç duyulmaksızın Çin vatandaşlığını yasa hükmü olarak kaybedeceklerdir.

Oysa ki, Çin vatandaşı iken yabancı bir devlet vatandaşlığının kazanılmasını Çin dışında ikamet etme ile sınırlamak olanaksızdır. Nitekim, konu ile ilgili kaynaklar da, Çin'de ikamet ettiği halde bir başka devlet vatandaşlığını kazanmış olan ve bu nedenle yabancı işlemi görmek isteyen kişilerin var olduğunu göstermektedir²⁷. Ancak yasa, bu durumda olan kişilerle ilgili hiç bir hüküm getirmemektedir. Kuşkusuz ki, söz konusu kişilerin Çin vatandaşlığını kaybedip kaybetmeyecekleri Çin makamlarının ilerideki uygulamaları sırasında anlaşılacaktır.

Yasanın 9. md. sinde öngördüğü diğer bir hal ise, yine yabancı ülkede ikamet eden bir Çin'linin kendi iradesi dışında bir nedenle diğer bir devlet vatandaşlığını kazanması halidir. Buna göre, Çin ülkesi dışında ikamet eden bir Çin vatandaşının başta ikamet olmak üzere, herhangi bir nedenle diğer bir devlet vatandaşlığını kazanması mümkündür. Yabancı bir erkekle evlenen Çin'li kadının evlendiği yabancı erkeğin vatandaşlığını kendi iradesi dışında kazanması bunun en güzel örneğidir. İşte, ken-

²⁷ GINSBURG, sh. 486.

di isteği haricinde yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış bulunan bu kişiler, 9. md. ye göre, başka hiç bir makamın kararına ihtiyaç olmaksızın yasa yolu ile Çin vatandaşlığını kaybedeceklerdir.

Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası, yasa yolu ile vatandaşlığın kaybedilmesinin sonuçlarının ne olacağını düzenlememiştir. Bu nedenle, yabancı bir ülkede ikamet eden ve Çin vatandaşlığını yasa yolu ile kaybeden kişinin Çin'de bulunan taşınır ve taşınmaz mallarının durumunun ne olacağı da yasada belli bir hükme bağlanmamıştır. Taşınır ve taşınmaz mallar için söz konusu olan bu belirsizlik, vatandaşlığı kaybeden kişinin miras hakkı için de söz konusudur. Nihayet, yasa yolu ile Çin vatandaşlığının kaybının, Çin'de bulunan diğer ve özellikle henüz reşit olmayan çocukları etkileyip etkilemeyeceği de yasa tarafından bir çözüme bağlanmamıştır. Ancak bu konuda da, Çin vatandaşlığını yasa yolu ile kaybetmenin sonuçlarının kolektif değil de, tekil olacağını düşünmek yasanın ruhuna uygun olacaktır.

Yasanın kaleme alınış biçiminden doğan ve üzerinde durduğumuz 9. md. ile ilgili olan diğer bir husus da şudur: Yasanın 14. md. sine göre, «9. md. de öngörülen haller haricinde, Çin vatandaşlığını kazanmak, kaybetmek veya yeniden kazanmak isteyen herkes, bu amaçla bir istemde bulunmaya mecburdur». Görüldüğü gibi, 14. md. açık olarak 9. md. de yer alan halleri kapsamı dışında bırakmıştır. Durum böyle olduğunda aşağıdaki şu iki soru ile karşılaşmak mümkündür: Yasanın 14. md. si, 9. md. ile düzenlenmiş bulunan yasa yolu ile kayıp hallerini açıkça kapsamı dışında bırakmış olduğuna göre, yasa yolu ile Çin vatandaşlığını kaybetmiş olan kişiler Çin vatandaşlığını yeniden kazanmak için bir istemde bulunamayacaklar mıdır? Kanımızca akıllara gelebilecek böyle bir soruya olumsuz cevap vermek gerekir. Çünkü, yeniden vatandaşlığa alınmayı düzenleyen 13. md. böyle bir yasaklama getirmemiştir. Aksine, yeniden vatandaşlığa alınmayı düzenleyen 13. md. açıkça «Çin vatandaşlığını kaybetmiş olan ... yabancı kişiler» demek suretiyle bu konuda bir ayırım yapmamış ve yasa yolu ile Çin vatandaşlığını kaybedenlerin de yeniden vatandaşlığı kazanma isteminde bulunabileceklerini hükme bağlamıştır. Bu nedenle, 14. md. yi yasa yolu ile Çin vatandaşlığını kaybedenlerin yeniden Çin vatandaşlığını ka-

zanmalarını önleyen bir hüküm olarak yorumlamamak doğru olacaktır.

Gerçekte, 14. md. yi daha basit bir şekilde anlamak da mümkündür. Şöyle ki, 14. md., Çin vatandaşlığının kaybedilmesi, kazanılması ve yeniden kazanılmasının istem yolu ile gerçekleşeceğini söylemektedir. Buna karşın 9. md. ise zaten yasa yolu ile Çin vatandaşlığının kaybını düzenlemekte olup, bu md. nin işlemesi için herhangi bir istemde bulunmak gerekmemektedir. Bu alanda kişinin istemi, sadece aşağıda incelenecek olan²⁸ yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kaybında gerekmektedir. Bu nedenle yasanın 14. md. si ile söylenmek istenen, 9. md. de yer alan iki halde Çin vatandaşlığının kaybı için bir isteme gerek bulunmadığı, bu istemin sadece 10. md. de yer alan çıkma için gerektiğidir. Ancak bu şekildeki bir yorum tarzının benimsenmesi halinde dahi, yasanın bir tekrara yer verdiğini söylemeye gerek yoktur. Çünkü, yine 9. md. nin kendisi, bu md. de yer alan koşulların gerçekleşmesi halinde Çin vatandaşlığının yasa hükmü olarak kaybedileceğini söylemiştir.

Nihayet, yasanın 9. md. si ile getirilen düzenlemenin çifte vatandaşlığı önlemeye yönelik olduğu ve bu nedenle yasanın 3. md. si ile uyum halinde olduğu açıktır. Ancak yasanın 9. md. si, mevcut olan bu uyuma rağmen, yürürlüğe girdiği tarihten önce Çin vatandaşı olup da yabancı bir devlet vatandaşlığını da kazanan kişiler açısından bazı sorunlara yol açacak niteliktedir. Çünkü 9. md. ile getirilen düzenlemede, gerçekleştiği anda Çin Hukukunda mevcut olmayan bir neden, daha sonra yürürlüğe giren bir yasa ile Çin vatandaşlığının yasa yolu ile kaybına yol açan hallerden birisi olarak kabul edilmektedir. Söz konusu kayıp nedeni de, Çin vatandaşı olan bir kişinin, kendi iradesi veya kendi iradesi dışında bir başka devlet vatandaşlığını kazanmasıdır. Oysa ki, bu hal, kişinin Çin vatandaşlığı yanında bir başka devlet vatandaşlığını kazandığı sırada Çin vatandaşlığının kaybına yol açan bir neden olarak Çin Hukukunda mevcut bile değildir²⁹. Durum böyle olduğu halde Çin vatandaşı olan kişinin bu vatandaşlığını yasa yolu ile kaybetmesi hukukî güvenlik ve kesinliği açık olarak yok etmektedir.

²⁸ Bkz. aşağıda sh. 243 vd.

²⁹ GINSBURG, sh. 462.

2. *Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlığının Yetkili Makam Kararı İle Kaybı :*

Bilindiği gibi, devletin yetkisi olduğu kadar, kişilerin iradesi de belli bir devlet vatandaşlığının kazanılması veya kaybedilmesinde önemli bir yere sahiptir. Vatandaşlığın kazanılması ve kaybedilmesi konularında kişi iradesine verilen bu önem, «herkes, vatandaşlığını değiştirmekte serbesttir» ilkesinin doğal bir sonucudur. Bu ilkeyi uygun olarak, Çin Vatandaşlık Yasası da, 10 vd. md. lerinde Çin vatandaşlarının kendi iradeleri ile bu vatandaşlığı kaybetmelerini, diğer bir deyişle Çin vatandaşlığından çıkmayı düzenlemiştir.

Yasanın, Çin vatandaşlığının iradî olarak kaybını düzenleyen hükümleri, aynı vatandaşlığın iradî olarak kazanılmasına ilişkin hükümleri ile büyük bir benzerlik göstermektedir. Bu nedenle konu, aynen telsikte olduğu gibi aşağıdaki ayırım altında incelenebilir.

A) *Çin Vatandaşlığından Çıkmanın Koşulları :*

Çin vatandaşlığından iradî olarak ayrılma, telsikin aksine, belli bir genel koşula bağlanmamıştır. Buna karşın yasa, 12. md. si ile Çin vatandaşlığından çıkma isteminde bulunabileceklere genel bir sınırlama getirmiştir. Bu genel sınırlamaya göre, devlet kurumlarında çalışan personel ile, fiilen askerlik hizmetinde bulunanlar Çin vatandaşlığından çıkmak için bir istemde bulunamazlar. Bu genel sınırlama dışında her Çin vatandaşı

- a) Bir yabancının yakın akrabası ise,
- b) Yabancı bir ülkede ikamet ediyorsa
- c) Diğer haklı bir neden gösterebiliyorsa

Çin vatandaşlığından çıkmak için bir istemde bulunabilir.

Aynen telsik isteminde olduğu gibi, vatandaşlıktan çıkma konusunda da yasa Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığına geniş bir takdir hakkı bırakmıştır. Yasanın açık ifadesinden de anlaşıldığı gibi, Çin vatandaşlığından çıkmak için yasa da yer alan koşulların tümünün gerçekleşmesi gerekmeyip, bu koşullardan sadece bir tanesinin gerçekleşmesi yeterlidir.

Yasada yer alan bu koşullardan birisinin gerçekleşmesi, kişinin çıkma isteminin kabul edilmesini gerektirecek midir? Bu konuda da aynen telsik isteminde olduğu gibi düşünmek müm-

kündür. Çünkü yasa 11. md. sinde, «Çin vatandaşlığının kaybının çıkma isteminin kabul edilmesiyle gerçekleşeceğini» söylemiştir. Öte yandan, yine yasanın 15. md. sine göre çıkma istemi Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı tarafından incelenecektir. O halde, çıkma ile ilgili koşullardan birisinin gerçekleşmesi, kişinin çıkma isteminin kabul edilmesi için yeterli değildir. Bu koşullardan birisinin gerçekleşmesi, sadece kişinin isteminin incelenmesini sağlayacaktır. Yoksa kişinin çıkma yolu ile Çin vatandaşlığını kaybetmiş sayılabilmesi için çıkma istemini incelemekle görevli ve yetkili makamın olumlu bir karar vermesi gerekmektedir. Bu nedenle çıkma isteminin de aynen telsikte olduğu gibi bir hak değil, fakat bir lütuf olarak kabul edildiğini söylemek gerekir.

B) Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlığından Çıkmanın Usulü :

Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkmak isteyen kişi, yasanın 14. md. sine göre bir istemde bulunmak zorundadır. İstemleri kabul etmekle yetkili ve görevli makamlar ise yasanın 15. md. sinde gösterilmiştir. Bu konuda telsik bahsinde yapılan açıklamalar aynen geçerlidir ³⁰.

Çıkma istemi, yine yasanın 16. md. sine göre, Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı tarafından incelenecektir. Ancak, bu makamın çıkma isteminin koşullarını incelemesi telsik isteminde olduğu kadar basit olmayacaktır. Öte yandan, söz konusu koşulların incelenmesi ve kabul edilmesi konusunda, Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığının telsik isteminde olduğu kadar geniş bir takdir hakkı da yoktur. Çünkü, söz konusu makamın incelemekle yükümlü olduğu «bir yabancıya yakın akrabası olmak» ve «yabancı bir ülkede ikamet etmek» koşulları Çin iç hukukuna göre saptanacak koşullar değildir. Aksine her iki koşul da çıkma isteminde bulunan kişinin iddia ettiği ülke hukukuna göre saptanacaktır. Diğer bir deyişle, hem «yakın akrabalık», hem de «yabancı ülkede ikamet» koşullarının saptanmasında Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığının dikkate alması gereken hukuk, istemde bulunan kişinin beyan ettiği hukuk olacaktır. Buna göre, söz konusu makam, «yakın akrabası» olduğu iddia edilen yabancı kişinin va-

³⁰ Bkz. yukarıda sh. 235.

tandaşlık bağı ile bağlı bulunduğu devletin iç hukukundan hareketle bu koşulun gerçekleşip gerçekleşmediğini saptayacaktır. Aynı şekilde, «yabnacı ülkede ikamet» koşulu da, ikametgâha sahip olduğu iddia edilen devletin iç hukukundan hareketle saptanacaktır. Buna karşın «diğer bir haklı neden» koşulunun gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığının kesin bir takdir hakkına sahip olduğu açıktır. Açıklanan bu nedenlerle, çıkma istemini incelemek ve kabul etmekle yetkili makamın takdir hakkının çok fazla olmadığını kabul etmek gerekir. Çünkü söz konusu yabancı hukuk ile de bağlıdır.

C) Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlığından Çıkmanın Sonuçları :

Çıkma isteminin kabul edilmesiyle birlikte, Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı, ilgiliye isteminin kabul edildiğini kanıtlayan bir belge verecektir. Ancak çıkma isteminin kabul edilmesiyle beraber kişi Çin vatandaşlığını kaybetmiş olacaktır. Diğer bir deyişle, verilen belgenin çıkma isteminin kabul edilmesi anıyla hiç bir ilgisi yoktur ³¹.

Yasa, çıkma isteminin kabulünün sonuçlarını düzenlememiştir. Çıkma isteminin kabul edilmesiyle birlikte, kişinin yabancı statüsüne gireceği açıktır. Ancak çıkma isteminin kabulünün eş ve özellikle henüz reşit olmayan çocuklara ne gibi etki yapacağı yasa da belirtilmemiştir. Ancak, yine aynen tehsik isteminin kabulünde olduğu gibi, çıkmanın hüküm ve sonuçlarının da tekil kalacağını düşünmek doğru olacaktır. Buna rağmen, henüz reşit olmayan çocukların, çıkma istemi kabul edilen ana veya babasına bağlı olarak Çin vatandaşlığını kaybedip kaybetmeyeceklerinin yasa da açık olarak düzenlenmesi belki de daha doğru olurdu.

V. ÇİN HALK CUMHURİYETİ VATANDAŞLIK YASASININ ÇİFTE VATANDAŞLIK VE VATANSIZLIK KARŞISINDAKİ TUTUMU :

Çalışmamızın başında da belirttiğimiz gibi, Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasasının en belirgin özelliklerinden bir tanesi de yasanın çifte vatandaşlık karşısında aldığı sert ve ön-

³¹ Bkz. yukarıda sh. 236.

leyici tutumdur ³². Gerçekten yasa, «Çin Halk Cumhuriyeti, vatandaşlarına çifte vatandaşlık statüsü tanımaz» demek suretiyle çifte vatandaşlık karşısında oldukça sert bir tutum takınmış ve sonra gelen çeşitli md. lerinde de çifte vatandaşlığın ortaya çıkmasını önleyici düzenlemeler getirmiştir. Yasanın 3. md. sinde getirmiş olduğu bu hüküm nasıl yorumlanacaktır?

Kanımızca, Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasanın getirmiş olduğu bu hükmü iki şekilde yorumlamak imkânı vardır. Herşeyden önce, Çin yasakoyucusu getirmiş olduğu bütün önlemlere rağmen, çifte vatandaşlığın ortaya çıkmasını önleyemeyeceğinin bilincindedir. Bu nedenle, Çin'li yasakoyucunun getirmiş olduğu bu md. ile, taşıdığı vatandaşlıklardan birisi Çin vatandaşı olan bir kimsenin, Çin ülkesi içerisinde diğer vatandaşlığının kendisine tanıdığı haklardan faydalanamayacağını söylemek istediği düşünülebilir. Diğer bir deyişle taşıdığı vatandaşlıklardan birisi Çin vatandaşlığı olan bir kimse, Çin ülkesi içinde Çin vatandaşı olarak kabul edilebilecek, ancak yine bu ülke içinde diğer vatandaşlığının kendisine bahsettiği haklardan yararlanmayı ileri süremeyecektir.

Yasanın 3. md. si ile ilgili olan bir başka yorum şekli de, yasanın batı dillerindeki ilk açıklamasını yapan Çin'li Prof. GONG QIUXIANG'a aittir. Bu yorum şekline göre, Çin soyundan olan kişiler, başka Güney Asya olmak üzere dünyanın dört bir tarafına dağılmış durumdadırlar. Bu insanların çoğunluğu, hem kendi ülkeleri ile olan maddi ve manevi bağlarını koparmak istememekte, hem de buldukları ülkelerin vatandaşlığını kazanmak istemektedirler. İşte hukukçuya göre, yasanın 3. md. si Çin'in yıllardır içinde bulunduğu bu soruna bir son vermek için getirilmiştir ³³.

Getirilen bu çözüm şekline göre, hem Çin vatandaşlığına sahip olan ve hem de ikamet ettikleri veya fiilen buldukları devletin vatandaşlığını almak isteyen bu gibi kişilere, yasanın 3. md. si bir seçim yapma zorunluluğu getirmektedir. Bu kişiler, ya ikamet ettikleri ve bu nedenle sahip oldukları devlet vatandaşlığına geçecekler veya bu vatandaşlığı terk ederek Çin vatandaşlığına geçeceklerdir. İlk halde, bu kişilerin md. 10 ile getirilen

³² Bkz. yukarıda sh. 227 vd.

³³ GONG QIUXING, sh. 25 - 26.

çıkma hakkından faydalanmaları mümkündür. Yok eğer bu kişiler Çin vatandaşlığına geçmek istiyorlarsa, bu takdirde de 7. md. de yer alan telsik isteminde bulunma hakkından yararlanabileceklerdir. Bu iki hal dışında, kimlerin Çin vatandaşı olduğu ise zaten 4 ve 5. md. lerinden hareketle saptanacaktır.

Görüldüğü gibi yasa, getirdiği 3. md. si ile yabancı ülkede ikamet eden Çin vatandaşlarına seçimlik bir hak getirmektedir. Yasa getirdiği bu hükümlerle, temelde bu kişilerin hayatlarını sürdürdükleri ve bu nedenle bazı taşınır ve taşınmaz eşyalara sahip olabilecekleri ülkelerin vatandaşlığına geçme hakkını da bu kişilere tanımaktadır. Zaten bu şekilde yabancı bir devlet vatandaşlığına geçen kişiler, 9. md. nedeniyle yasa yolu ile de Çin vatandaşlığını kaybetmiş olacaklardır.

Öte yandan yasa, sadece 3. md. si ile değil, fakat bunu izleyen 5, 8, ve 13. md. leri ile de çifte vatandaşlığı önlemek istemiştir. Özellikle 8 ve 13. md. lerin nasıl yorumlanması gerektiği konusu ise yukarıda açıklanmıştır ³⁴.

Nihayet son olarak, yasanın vatansızlığın önlenmesi konusunda getirdiği hükümlere de kısaca değinmekte yarar vardır. Yasa herşeyden önce, bütün vatansız kişilerin Çin vatandaşlığını telsik istemi ile kazanabileceğini söyleyerek vatansızlığı önlemek istemiştir. Öte yandan yasa, 6. md. sinde getirdiği hükümlerle, Çin'de ikamet eden ve vatansız olan ana ve babanın Çin'de doğan çocuğunun da Çin vatandaşı sayılacağını söyleyerek vatansızlığı önleyici toprak esasına yer vermiştir. Ancak bütün bu düzenlemelere rağmen, yasanın vatansızlığı tam anlamıyla önleyeceği de söylenemez. Çünkü yasa, Çin vatandaşlığından çıkmayı yabancı bir devlet vatandaşlığının kazanılması koşuluna bağlamamıştır. Bu nedenle, yetkili makam kararı ile Çin vatandaşlığından ayrılan bir Çinli'nin vatansız kalabilmesi de mümkündür. Ancak unutmamak gerekir ki, Çin vatandaşlığının kaybı Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı'nın inceleme ve kabulüne tâbidir. Bu nedenle, Çin makamlarının bu incelemeyi yaparlarken kişinin Çin vatandaşlığından çıkma ile vatansız kalıp kalmayacağını da incelemelerini beklemek gerekir. Eğer kişi Çin vatandaşlığından çıkmakla vatansız kalacaksa, kişinin çıkma isteminin kabul edilmemesi en doğru yoldur.

³⁴ Bkz. yukarıda sh. 236 vd.

VI. ÇİN HALK CUMHURİYETİ VATANDAŞLIK YASASI
METNİ³⁵ :

- Madde 1 — Bu yasa, Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşlığının kazanılması, kaybedilmesi ve yeniden kazanılmasını düzenler.
- Madde 2 — Çin Halk Cumhuriyeti çok uluslu bir tekçi devlettir. Çin Halk Cumhuriyetinin uluslarından birine mensup olan kişi Çin vatandaşıdır.
- Madde 3 — Çin Halk Cumhuriyeti, Çin vatandaşlarına çifte vatandaşlık statüsü tanımaz.
- Madde 4 — Ana ve babasından birisi Çin vatandaşı olup da Çin'de doğan kişi Çin vatandaşıdır.
- Madde 5 — Ana ve babasından birisi Çin vatandaşı olup da yabancı ülkede doğan kişi Çin vatandaşıdır. Ancak, yabancı ülkede ikamet eden ve birisi Çin vatandaşı olan ana ve babadan doğan ve doğumundan itibaren yabancı bir devlet vatandaşlığına sahip olan kişi Çin vatandaşı değildir.
- Madde 6 — Vatansız veya vatandaşlığı belirsiz olup da Çin'de ikamet eden ana ve babadan Çin'de doğan kişi Çin vatandaşıdır.
- Madde 7 — Çin vatandaşlığını telsik yolu ile kazanma isteminde bulunan her vatansız veya yabancı kişi, Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası ve yasalarına uymak ve aşağıdaki şartlardan birini haiz olmak koşuluyla Çin vatandaşlığını kazanır.

³⁵ Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası, henüz resmî olarak batı dillerinden birine çevrilmiş değildir. Buna karşın, yasanın batı dillerinde yapılmış olan resmî olmayan çevirilerini bulmak mümkündür. Yasa ilk önce Fransızcaya çevrilmiş ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin tanıtım organı olarak bilinen 40. Beijing Information (1980), sh. 18 - 19 da yayınlanmıştır. Bu anlamda, söz konusu çeviri yasanın ilk yarı resmî çevirisi olarak da nitelendirilebilir. Yasanın batı dillerindeki ikinci çevirisi ise, yine Fransızca olarak WERWILGHEN ve RUI MU tarafından gerçekleştirilmiş ve 55. Revue de Droit International et de Droit Compare (1980), sh. 312 - 314 de yayınlanmıştır. Nihayet yasanın üçüncü bir çevirisi de yine Fransızca olarak TSIEN TCHE - HAO tarafından yapılmış ve 70. RCDIP. (1980), sh. 590 - 592 de yayınlanmıştır. Yasanın dilimize olan bu çevirisinde ise yukarıda sıralanan çevirilerden herhangi birisine mutlak olarak bağlı kalmamış, her üçünden birden yararlanılmıştır.

- Bir Çinli'nin yakın akrabası olmak
- Çin'de ikamet etmek
- Diğer haklı nedenler göstermek

Madde 8 — Telsik yolu ile Çin vatandaşlığının kazanılması, telsik isteminin kabul edilmesiyle gerçekleşir. Çin vatandaşlığının kazanılması, yabancı devlet vatandaşlığının kaybına yol açar.

Madde 9 — Yabancı ülkede ikamet eden ve kendi isteği ile yabancı bir devlet vatandaşlığına geçen veya yabancı devlet vatandaşlığını kazanan her Çin vatandaşı, Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşlığını yasa hükmü olarak bütün hakları ile kaybeder.

Madde 10 — Çin vatandaşlığından çıkmak isteyen ve aşağıdaki şartlardan birini haiz olan kişi, yetkili makam kararı ile Çin vatandaşlığını kaybeder.

- Bir yabancının yakın akrabası olmak
- Yabancı bir ülkede ikamet etmek
- Diğer haklı nedenler göstermek

Madde 11 — Çin vatandaşlığından çıkma yolu ile Çin vatandaşlığının kaybı, çıkma isteminin kabul edilmesiyle gerçekleşir.

Madde 12 — Devlet kurumlarında çalışan personel ve aktif askerlik hizmetinde bulunanlar Çin vatandaşlığından çıkamazlar.

Madde 13 — Çin vatandaşlığını kaybetmiş olan ve haklı nedenler göstererek yeniden Çin vatandaşlığını kazanmak isteyen her yabancı kişi bu amaçla bir istemde bulunabilir. Çin vatandaşlığının yeniden kazanılması, yabancı devlet vatandaşlığının kaybına yol açar.

Madde 14 — 9. md. de öngörülen haller haricinde, Çin vatandaşlığını kazanmak, kaybetmek veya bu vatandaşlığı yeniden kazanmak isteyen herkes, bu amaçla bir istemde bulunmak zorundadır. Söz konusu işlemlerin 18 yaşından küçükler için yapılması halinde, ana, baba veya diğer bir yasal temsilci küçükleri temsil edebilir.

- Madde 15 —** Vatandaşlıkla ilgili işlemleri kabul etmeye yetkili makamlar, ülke içinde bölge ve belediyelerin kamu güvenliği büroları, ülke dışında ise Çin Halk Cumhuriyeti diplomatik temsilcilikleri ve konsolosluklarıdır.
- Madde 16 —** Çin vatandaşlığının telsik yolu ile kazanılması, bu vatandaşlığın kaybedilmesi veya yeniden kazanılmasına ilişkin istemler, Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı'nın inceleme ve kabulüne sunulur. İstem kabul edilmesi halinde, Çin Halk Cumhuriyeti Kamu Güvenliği Bakanlığı, istem sahibine isteminin kabul edildiğini kanıtlayan bir belge verir.
- Madde 17 —** Bu yasanın yayınlanmasından önce gerçekleşen kazanma ve kayıp halleri, yasanın yayınlanmasından sonra da geçerliğini korur.
- Madde 18 —** Bu yasa, yayınlandığı gün yürürlüğe girer.